

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

ТЕЗИ

I Міжнародної науково-практичної конференції
**«ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

21 березня 2017 року

Переяслав-Хмельницький, Україна

*****

Ministry of Education and Science of Ukraine
State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnytskyi State
Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda»

THESES

International Scientific and Practical Conference

**PSYCHOLOGY OF CONSCIOUSNESS: THEORY AND
PRACTICE OF SCIENTIFIC RESEARCHES**

March 21, 2017

Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

П 86

Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень – 2017: Тези І міжнародної науково-практичної конференції (21 березня 2017 року, м. Переяслав-Хмельницький) / Відп. ред. О.В. Дробот; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – м. Переяслав-Хмельницький, 2017. – 257 с.

Редакційна колегія:

Калмикова Л.О. д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; Волженцева І.В. д. психол.н., професор кафедри психології ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; Лозова О.М. д.психол.н., професор, завідувач кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету ім. Бориса Грінченка; Власова О.І. д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології розвитку факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Семиченко В.А. д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки Університету сучасних знань; Роменкова В.А. професор факультету соціальних наук Ризька Академія педагогіки і управління освітою.

У збірнику подано тези доповідей учасників І Міжнародної науково-практичної конференції «**Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень**» яка відбулася уперше в українському науковому просторі з означеної проблематики.

У матеріалах доповідей відображаються основні вектори психологічних досліджень свідомості за напрямками: теоретико-методологічні проблеми свідомості як предмета психологічних досліджень; психологія свідомості: правові, етнічні, професійні, релігійні, регуляторні та ін. аспекти; знакові структури свідомості та внутрішній світ особистості: візуальні і вербальні репрезентації; когнітивні аспекти соціалізації та самовизначення особистості; розвиток мовної свідомості особистості; розвиток свідомості на різних етапах онтогенезу в умовах освітнього середовища; свідоме й несвідоме: проблема співвідношення в психічній організації індивіда; самосвідомість і рефлексивна самоорганізація особистості; ментальні репрезентації й міфотворчість у соціокультурному просторі України та інших країн.

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

П 86

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2017.

*ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ – 2017*

ЗМІСТ

<u>Теоретико-методологічні проблеми свідомості як предмета психологічних досліджень</u>	7
Бочелюк В.Й., СВІДОМІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ФОРМА ВІДОБРАЖЕННЯ	7
Дробот О.В., СВІДОМІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОСЕМАНТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	10
Кіресва З.О., МОДЕЛЬ ГЕНЕЗИСУ ТЕМПОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ	14
Лозова О.М., ПСИХОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ ЯК НОВА ДИСЦИПЛІНА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	18
Музика О.Л., ФАКТОРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РЕКОНСТРУЮВАННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ ЗДІБНОСТЕЙ	20
Паркулаб О.Г., ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ МЕТОД ВИВЧЕННЯ ЛЮДСЬКОЇ СВІДОМОСТІ	23
Румянцева И. М., ЯЗЫК И РЕЧЬ: СОЗНАТЕЛЬНОЕ И БЕССОЗНАТЕЛЬНОЕ	26
Семиченко В.А., СИСТЕМНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ	29
Тітов І.Г., ФЕНОМЕНОЛОГІЯ СВІТОГЛЯДУ	35
Швалб Ю.М., ТОПОЛОГИЧЕСКАЯ МЕТАФОРА ПРОСТРАНСТВА ЖИЗНИ ЛИЧНОСТИ	38
<u>Психологія свідомості: правові, етнічні, професійні, релігійні, регуляторні та ін.аспекти</u>	43
Балахтар В.В., НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	43
Винославська О.В., ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНИ ЕТИЧНИХ НАСТАНОВЛЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ	46
Віденсєв І.О., ДЕТЕРМІНУЮЧИ ФАКТОРИ ДЕФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС	49
Волженцева І.В., Глушенко В.В., УСВІДОМЛЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЧОЛОВІКАМИ З РІЗНИМ СІМЕЙНИМ СТАТУСОМ	51

Сабол Д. М., МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОСВІДОМОСТІ ЮНАЦТВА.....	101
Хараім А. О., ГОТОВНІСТЬ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТАН СВІДОМОСТІ.....	105
Чекрижова М.М., ІНТЕГРАТИВНИЙ І ДИФЕРЕНЦІЙНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООЦІНКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ.....	108
<u>Знакові структури свідомості та внутрішній світ особистості: візуальні і вербальні епрезентації.....</u>	112
Грубі Т.В. ОСОБИСТІСНИЙ КОНСТРУКТ РІЗНИХ ВИДІВ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ.....	112
Дробот О. В., Возович А.А., ПОБУДОВА ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ ПРАВА В СИТУАЦІЇ МОРАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ У ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ.....	115
Лозова О.М.. Алфьорова О.О., ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ОБРАЗУ СВІТУ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ.....	117
Ткач Р.М., МЕТАФОРИЗАЦІЯ ВНУТРЕНЬОГО ПЕРЕЖИВАННЯ: ОТ ЗНАНИЯ К ПОНИМАНІЮ.....	119
<u>Когнітивні аспекти соціалізації та самовизначення особистості.....</u>	122
Гіренко С. П., ДО ПИТАННЯ ЗНАЧЕННЯ КОГНІТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ У ФОРМУВАННІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	122
Грейліх О.О., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКА.....	125
Иванова Я.В., СООТНОШЕНИЕ КОГНИТИВНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ПАССИОНАРНОСТИ И САМОАКТУАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ.....	128
Костюченко О.В., ТВОРЧИЙ ТА АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	131
Кузнєцова О.В., СТРАТЕГІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВІ КОРЕЛЯТИ ІННОВАЦІЙНОСТІ МИСЛЕННЯ.....	134
Литвишко О.М., ЗАСВОЄННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СІМ'Ї.....	137
Лозова О.М., Дейніченко А.О., ПСИХОСЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗДОРОВИХ ТА РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДОРΟΣЛИХ.....	140
Паламарчук О.М., Подорожний В.Г., ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ СТАРОСТІ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	143
Хомич Г.О., Я – КОНЦЕПЦІЯ ТА САМОСТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	146

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна.

ПСИХОЛОГІЯ БУДЕННОЇ СВІДОМОСТІ ЯК НОВА ДИСЦИПЛІНА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Буденна свідомість – неоднорідна, складна, багат шарова, суперечлива, стихійно утворена сукупність теоретично неугальнених знань, уявлень, життєвих суджень, почуттів і настроїв, породжуваних масовим досвідом, вплив соціального середовища, його звичаями і традиціями (М.Є. Миронов).

Спираючись на існуюче в психологічній літературі розуміння даного феномена можна сказати, що буденна свідомість займає проміжне положення медіатора з функцією зв'язку між суспільною та індивідуальною свідомістю, між міфологічним та науковим відображенням світу, між несвідомим і рефлексивною свідомістю. Тому магіральне положення цього феномену свідчить на користь необхідності не лише його наукових досліджень, але й вивчення його сутності студентами – майбутніми фахівцями соціономічних професій.

Мета цієї розвідки полягає в описі змістової структури дисципліни «Психологія буденної свідомості», що викладається нами при підготовці практичних психологів у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Так, у межах першого змістового модулю курсу «Теоретичні засади дослідження буденної свідомості» нами розглядається історія становлення поняття «буденна свідомість» у філософській та психологічній науці», теоретико-методологічні основи гносеологічного і соціологічного аналізу буденної свідомості. Наводиться зв'язок поняття «буденна свідомість» з поняттями «масова свідомість», «практична свідомість», «практичний розум».

У парадигмі системно-структурного підходу до вивчення буденної свідомості остання постає як система когнітивних, емоційно-афективних та вольових компонентів. Розглядається представленість когнітивної складової буденної свідомості повсякденним знанням, а ціннісної – здоровим глуздом.

Акцентується домінування смислових, ціннісних факторів над когнітивними.

Поряд з тим, представляються синкретичні складові буденної свідомості: здоровий глузд, емпіричні знання, навички (у тому числі технологічні), звички, забобони, ілюзії, усталені погляди, звичаї, забобони, міфологічні та фольклорні форми (казки, прислів'я, вірування, прикмети та ін.), омани та ін.

Парадигмальний підхід репрезентує буденну свідомість через її конкретно-історичні типи: предметно-дієва свідомість (епоха нижнього палеоліту); свідомість первісної родової общини («первісне міфологічне свідомість»; епохи – верхній палеоліт, мезоліт, неоліт); свідомість традиційного суспільства (античного і середньовічно-феодального); новоєвропейська свідомість (свідомість епохи Модерну); свідомість постмодерну.

Функціональний підхід має на меті показати багатофункціональність буденної свідомості, що реалізує функції регулювання пізнавального ставлення до світу, практичну, естетичну, соціо-нормативну, аксіологічну функції. Буденна свідомість функціонально пов'язана з міфотворчістю.

Студенти доходять висновку про основне призначення буденної свідомості – вирішення постійно змінних відносин суб'єкта (низкою його потреб, інтересів, засобів їх задоволення та ін.), з навколишнім середовищем (матеріально-природного і соціального).

Другий змістовий модуль курсу присвячено аналізу онтології буденної свідомості. Тут розкриваються форми існування буденної свідомості в сучасному світі: релігія, ідеологеми, реклама, квазінаукові міфології. Особливу увагу приділено віртуальній реальності комп'ютерних ігор, тренажерів, електронних засобів масової інформації, метафорі, неоміфу.

Розкривається творчий потенціал буденної свідомості у сфері продукування чуттєво-наочної образності, встановлення асоціативних зв'язків між чуттєвими образами. Зазначається, що буденна свідомість забезпечує каталізацію інтеграційних процесів в духовній культурі; встановлює нові відносини між різними формами свідомості; підтримує емоційне, чуттєво-афективне ставлення людини до світу; знижує напруження протиріч.

Поряд з нормативним підходом, аналізу підлягають аномальні стани буденної свідомості: природа і механізми порушень знакової діяльності мозку; знаки-порушники соціальної комунікації. Виявляється специфіка мислення і мовлення при неврозах та психозах; знакова природа маніпулювання здоровою свідомістю, механізми «промивання мізків»; психосемантичні аспекти психотерапевтичного процесу.

Прикладну цінність має тема «Психосемантичні методи дослідження буденної свідомості», в межах якої розглядаються: методи семантичного шкалування, а саме семантичний диференціал (Ч. Осгуд), семантичний радикал (О.С. Виноградова, Н.А. Ейслер); семантичний інтеграл; асоціативні методи реконструкції індивідуального семантичного простору; параметричні методи вимірювання контекстних зав'язків понять; методики класифікацій стимулів та способи обробки даних.

Таким чином, з огляду на зазначене, буденна свідомість має історичні перспективи в новому типі духовної культури, який складається в епоху постмодерн.

На основі розкриття психологічної суті буденної свідомості людини студенти ВНЗ опановують навички ефективною професійною взаємодії практичного психолога з клієнтами-набувачами психологічних послуг. Ознайомлення з прийомами та методами дослідження буденної свідомості сприяє формуванню у студентів уміння застосовувати знання про основні життєві прояви останньої для розв'язання реальних психологічних проблем клієнта.

Музика О.Л.

кандидат психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології обдарованості Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ,

Україна

ФАКТОРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РЕКОНСТРУЮВАННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ КАРТИНИ ЗДІБНОСТЕЙ

Здібності розглядають як інтегральну особистісну властивість,